

3. Flissak K. A. Hlobalizatsiya i novi vyklyky ekonomichnoyi dyplomatiyi [Elektronnyy resurs] / K. A. Flissak – Rezhym dostupu do resursu: <http://soskin.info/ea/2012/1-2/20124.html>

4. «Shchodo shlyakhiv vdoskonalennya orhanizatsiyi roboty v haluzi ekonomichnoyi dyplomatiyi: stratehichni aspekty». Analytychna zapyska [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.niss.gov.ua/articles/975/>

5. Hali B. Poryadok dennyy dlya myru. Preventyvna dyplomatiya, myrotvorchist' i pidtrymanna myru. N'yu-York, OON, 1992. – 500 s.

6. Lunde M. Undertaking preventive diplomacy [Elektronnyy resurs] / M. Lunde. – Rezhym dostupu : <http://www.foreignaffairs.com/articles/51214/michael-s-lunde/undertaking-preventive-diplomacy>

7. Lunde M. Undertaking preventive diplomacy [Elektronnyy resurs] / M. Lunde. – Rezhym dostupu : <http://www.foreignaffairs.com/articles/51214/michael-s-lunde/undertaking-preventive-diplomacy>

8. Lunde M. Undertaking preventive diplomacy [Elektronnyy resurs] / M. Lunde. – Rezhym dostupu : <http://www.foreignaffairs.com/articles/51214/michael-s-lunde/undertaking-preventive-diplomacy>

9. Lunde M. Undertaking preventive diplomacy [Elektronnyy resurs] / M. Lunde. – Rezhym dostupu : <http://www.foreignaffairs.com/articles/51214/michael-s-lunde/undertaking-preventive-diplomacy>

10. Kukhaleysvili H.R. Kryteriyy efektyvnosti preventyvnoyi demokratiyi v suchasniy systemi mizhnarodnykh vidnosyn [Elektronnyy resurs] / Kukhaleysvili H.R. – Rezhym dostupu do resursu: <http://istfak.org.ua/tendentsii-rozvytku-suchasnoi-systemy-mizhnarodnykh-vidnosyn-ta-svitovoho-politychnoho-protsesu/183-protsesy-rehionalizatsii/577-kryteriyy-efektyvnosti-preventyvnoyi-dyplomatiyi-v-suchasniy-systemi-mizhnarodnykh-vidnosyn>

11. Shvets' O. Formuvannya politychnoho imidzhu Ukrainy u mizhnarodnomu informatsionomu prostori [Elektronnyy resurs] / Shvets' Olena Viktorivna. – Rezhym dostupu do resursu: http://search.ukr.net/cache/?q=cache:nd0nN-xSKJ4J:http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2006/06sovmip.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD1

12. Grech O. Virtual Diplomacy. Diplomacy of the Digital Age. – University of Malta, 2006. – P. 37. – [Cited 2-Apr-2012] – Rezhym dostupu do resursu: <http://uscpublicdiplomacy.org/pdfs/Grech.pdf>

13. Litra L. Tviter-dyplomatiya: Yak novitni tekhnolohiyi mozhat' posylyty mizhnarodni pozytsiyi Ukrainy? [Elektronnyy resurs] / Leonid Litra, Yuliya Kononenko. – Rezhym dostupu do resursu: http://iwp.org.ua/img/policy_brif_1_01_23_ok.pdf

14. Leading Through Civilian Power: Quadrennial Diplomacy and Development Review (2010). The State Department of the United States of America [Online]. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.state.gov/documents/organization/153108.pdf>

15. Litra L. Tviter-dyplomatiya: Yak novitni tekhnolohiyi mozhat' posylyty mizhnarodni pozytsiyi Ukrainy? [Elektronnyy resurs] / Leonid Litra, Yuliya Kononenko. – Rezhym dostupu do resursu: http://iwp.org.ua/img/policy_brif_1_01_23_ok.pdf

16. Zlenko A. Pereosmyslyuyuchy zovnishnyu polityku Ukrainy: vazhkyi shlyakh do dosyahnennya konsensusu [Elektronnyy resurs] / Anatoliy Zlenko // Dzerkalo tyzhnya. Ukraina. – № 6. – 19 lyutoho 2010. – Rezhym dostupu do resursu: http://gazeta.dt.ua/POLITICS/pereosmyslyuyuchi_zovnishnyu_politiku_ukrayini_vazhkiy_shlyah_do_dosyagnennya_konsensusu.html

17. Kyssyndzher H. Nuzhna ly Ameryke vneshnyaya polityka? [Elektronnyy resurs] / H. Kyssyndzher; [per. s anhl.]. – M.: Ladomyr, 2002. – S. 1-17, 235-261. – Rezhym dostupu do resursu: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/43.pdf>

18. Chelovek: sootnoshenye natsional'noho y obshchchelovecheskoho : sb. materialov mezhdunar. sympozyuma (h. Zuhdyd, Hruzyya, 19-20 maya 2004 h.), vyr. 2 / pod red. V. V. Partsvanyya. – SPb. : S.-Peterb. fylosyf. obshchestvo, 2004. – Rezhym dostupa : http://anthropology.ru/texts/kvarats_va/mannt_14.html

19. Solov'ev V. Sochyneniya : v 2 t. / V. Solov'ev. – M., 1988. – T. 1. – 563s.

20. Kyssyndzher H. Nuzhna ly Ameryke vneshnyaya polityka? [Elektronnyy resurs] / H. Kyssyndzher ; [per. s anhl.]. – M.: Ladomyr, 2002. – S. 1-17, 235-261. – Rezhym dostupu do resursu: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/43.pdf>

21. Voytovych R.V. Hlobal'na intehratsiya yak nova forma suspil'noho rozvytku [Elektronnyy resurs] / Voytovych R.V. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10vrvfstr.pdf>

Grigor O. O., PhD in Public Administration, associate professor; doctoral candidate, the National Pedagogical University Dragomanov (Kyiv, Ukraine), gileya.org.ua@gmail.com

Multilateral diplomacy as a factor in settling international conflicts and crisis situations

Modern international relations are going through a profound transformation, so closely related diplomacy is also undergoing profound changes. Its functions that were previously the prerogative of the actual foreign ministries and embassies were mostly, now sold through multiple public and private channels. Thus, globalization is associated with the restructuring of international relations, access to the world stage non-state actors of international relations diplomacy objectives set its active involvement in the process of creating a new world order. At the same time power solve international problems are increasingly ineffective and dangerous. In these circumstances, it is multilateral diplomacy is an effective mechanism for settling international conflicts and crisis situations.

Keywords: people, politics, dialogue, tolerance, globalization, international relations, multilateral diplomacy.

Григор О. А., кандидат наук по государственному управлению, доцент, докторант, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Киев, Украина), gileya.org.ua@gmail.com

Многосторонняя дипломатия как фактор урегулирования международных конфликтов и кризисных ситуаций

Современные международные отношения переживают глубокие трансформации, поэтому тесно связана с ними дипломатия также испытывает глубоких изменений. Ее функции, которые ранее были фактически прерогативой внешнеполитических ведомств и осуществлялись преимущественно посольствами, сейчас реализуются через многочисленные государственные и негосударственные каналы. Итак, связанная с процессами глобализации перестройка международных отношений, выход на мировую арену негосударственных участников международных отношений ставят перед дипломатией задачу ее активного вовлечения в процесс создания нового мирового порядка. Одновременно силовые решения международных проблем оказываются все более неэффективными и опасными. В этих условиях именно многосторонняя дипломатия является эффективным механизмом урегулирования международных конфликтов и кризисных ситуаций.

Ключевые слова: человек, политика, диалог, толерантность, глобализация, международные отношения, многосторонняя дипломатия.

***

УДК 303.01:323

Конах В. К., кандидат политических наук, докторант, Национальный институт стратегических исследований (Украина, Київ), konakh_v@ukr.net

СУТНІСТЬ, ГОЛОВНІ ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ МІДІА-ПРОСТОРУ: НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Здійснено аналіз наявних підходів до державного регулювання медіа-простором, з'ясовано, що серед них можна виділити наступні: авторитарний, тоталітарний, лібертаріанський, соціально-відповідальний, а також періоду розвитку та демократичної участі. З огляду на те, хто здійснює право власності, управління, фінансування та регулювання діяльності мас-медіа можна виділити три основні регулюючі форми: державу, громадську та комерційну. Визначено, що європейським демократичним державам притаманні спільні засади та принципи щодо регулювання медіа-простору: свободи та незалежності мас-медіа, балансу вільного доступу до інформації та захисту приватності, плюралізму та різноманіття мас-медіа, заборони цензури, прозорості власності на мас-медіа тощо.

Ключові слова: державне регулювання медіа-простору, засади та принципи регулювання медіа-простору, мас-медіа демократичної участі, свобода та незалежність мас-медіа, баланс вільного доступу до інформації, плюралізм та різноманіття мас-медіа.

Як слушно зауважує в своїй роботі «Реальність мас-медіа» Ніклас Луман: «Те, що ми знаємо про наше суспільство і навіть про світ, в якому живемо, ми знаємо завдяки мас-медіа. Це твердження справедливе не тільки по відношенню до нашого знання про суспільство й історію, а й щодо пізнання природи» [1]. Проте, дедалі частіше мас-медіа виконують не лише інформаційно-півнавальну функцію, вони перетворюються в самостійні

суб'єкти інформаційно-комунікаційних відносин. Сьогодні мас-медіа не тільки передають інформацію, за їхньої безпосередньої участі створюється цілісна система інтерпретації політичної реальності. З огляду на дедалі більше утвердження мас-медіа в якості «четвертої влади», держави не можуть залишатися осторонь тих процесів, що відбуваються у медіа-просторі, а мають формулювати і реалізовувати власну політику щодо його регулювання. Саме тому увага дослідників впродовж останніх десятиріч була зосереджена на аналізі державного регулювання розвитком медіа-простору, зокрема цьому питанню присвячено роботи Р. Негріна та Т. Гібсона, свої моделі взаємовідносин держави та мас-медіа запропонували американські науковці Ф. Сіберт, Т. Петерсон та У. Шрамм їх доповнив Д. Мак-Квейл, а М. Прайс та П. Круг визначили основні регулюючі форми управління мас-медіа. Низка дослідників, здійснили аналіз притаманних демократичним державам засад та принципів регулювання розвитку медіа-простору, зокрема свободі мас-медіа посвячені роботи Е. Баренда, Л. Хітченса, Б. Тріонфі, І. Камінські, забороні цензури – Д. Кеане, Б. Тріонфі, плюралізму та різноманіття мас-медіа – Е. Монкс, М. Прайс. Таким чином на нинішньому етапі існує низка робіт на означеному напрямі. Проте, з огляду на те, що Україна перебуває на важливому проміжному етапі, що пов'язаний із реформуванням вітчизняної медіа-системи, у відповідності до взятих зобов'язань у рамках членства в Раді Європи та Договору про асоціацію з Європейським Союзом, наразі актуальним завданням залишається обрання не лише притаманного демократичним державам підходу до регулювання розвитку медіа-простору, а й визначення засад та принципів його функціонування.

З огляду на зазначене, предметом аналізу статті є наукові роботи присвячені проблемі державного регулювання розвитком медіа-простору, а метою статті – визначення сутності, головних підходів та принципів державного регулювання розвитком медіа-простору.

Варто зауважити, що держави здійснюють спроби регулювати діяльність мас-медіа та розвиток медіа-простору не лише впродовж останніх десятиріч, а з виникненням перших мас-медіа, а саме газет. Зокрема, американські науковці Фредерік Сіберт, Теодор Петерсон та Уілбур Шрамм у своїй загальновідомій праці «Чотири теорії преси» виділяють чотири моделі взаємовідносин держави та мас-медіа, які на думку науковців склалися історично. У вступному розділі науковці висловили свій головний постулат: «Преса завжди приймає форму і забарвлення тієї соціально-політичної структури, у рамках якої вона функціонує. Передусім вона відбиває ту систему соціального контролю, за допомогою якої здійснюється врегулювання взаємин індивіда і соціальних інститутів. Ми вважаємо, що розуміння цих аспектів суспільства складає основу будь-якого систематичного розуміння преси» [2, с. 16].

Авторитарною, на думку авторів, є така модель до регулювання діяльності мас-медіа, при якій основним завданням останніх є передача інструкцій, ідей та підходів правлячої групи, а також служіння державі. Мас-медіа, за такої моделі піддаються цензурі, їм забороняється критикувати політичне управління та осіб, що перебувають при владі; адже вони розглядаються як інструмент здійснення урядової політики, хоча й не

обов'язково належать уряду, а можуть знаходитися в руках держави або приватних осіб. Ця модель була сформована у XVI–XVII ст., тому у своєму підґрунті мала філософію абсолютної влади монарха або призначеного ним уряду. Хоча ця модель була поширена передовсім у XIX ст., вона й донині зберігається в деяких державах [2, с. 25–64].

Лібертаріанська модель виникла на зламі XVII–XVIII ст. в епоху просвітництва та раннього капіталізму її філософським підґрунтям стали теорії раціоналізму і природних прав людини. В основу ліберальної моделі було покладено концепцію свободи преси та три основні постулати: відділення новин від думок, відкриття журналістам доступу для урядової інформації та відсутність цензури. Розвиток капіталізму призвів до того, що мас-медіа переважно перетворилися на приватні підприємства, а їх споживачами стали не лише освічені дворяни, але в переважній більшості представники «третього стану». Під тиском боротьби за свободу преси вплив цензури став неістотним, але мас-медіа не вдалося цілковито позбутися своїх службових функцій через економічну залежність від видавця. Основним завданням мас-медіа за такої моделі є задовольняти основні потреби суспільства, зокрема інформувати, розважати, продавати, але головним чином допомагати «відкривати правду» та виступати інструментом контролю за урядом. Відповідно до лібертаріанської моделі допустимо певне обмеження свободи масової інформації – це стосується захисту репутації особистості, а також введення заборони на поширення непристойних матеріалів. Водночас, за лібертаріанської моделі, внаслідок дедалі зростаючого монополізму, мас-медіа переходять під контроль могутніх економічних магнатів, а відтак їм усе важче залишатися вільним ринком ідей, журналістика служить не суспільству, а бізнесу, виступає проти соціальних змін. Перетворення мас-медіа на засоби здобування максимальних прибутків спричинило до погоні за сенсаціями, втягуванням у коло публічного розгляду приватного життя відомих людей, що означало не що інше, як порушення прав людини. Таким чином, свобода слова в діяльності мас-медіа обернулася на свою протилежність – уседозволеність [2, с. 66–111].

Вищезазначені процеси змусили демократичні країни шукати альтернативу лібертаріанській моделі, яка поступитися новому типу масово-інформаційної діяльності в межах демократичного підходу – соціально-відповідальній моделі регулювання мас-медіа. Як зазначають, автори «свобода несе з собою супутні зобов'язання, і преса, яка при нашій системі правління знаходиться в привілейованому становищі, зобов'язана нести відповідальність перед суспільством» [2, с. 113]. Соціально-відповідальна модель склалася в XX ст. у державах з розвиненими традиціями народовладдя й парламентаризму. Вперше її засади були сформульовані в Комісії з питань свободи преси, яка була створена в 1942 р. на пропозицію власника великого американського журнального концерну Г. Люса, який виділив на фінансування її досліджень 200 тис. дол. США. Комісія висунула тезу про відповідальність преси перед суспільством і зробила висновок щодо необхідності державного регулювання такої важливої галузі, як мас-медіа. Адже в демократичному суспільстві мас-медіа мають використовуватися для забезпечення гармонійного розвитку суспільства, зняття напруженості, розв'язання конфліктних ситуацій. Тому соціально-відповідальна журналістика мусить узяти все найкраще від попереднього

періоду та піти далі по шляху вдосконалення механізму використання свободи слова – вона повинна відділяти новини від редакційних статей, повідомлення від думок, надавати місце для висвітлення різних поглядів і точок зору на проблему, вона повинна давати цілковиту картину різних соціальних груп у суспільстві, а також зобов'язана займатися роз'ясненням аудиторії загальнолюдських цінностей. При соціально-відповідальній моделі мас-медіа знаходяться в приватній власності, якщо тільки уряд не змушений узяти її у свої руки в інтересах суспільства. Основні цілі мас-медіа за такої моделі інформувати, розважати, продавати, але головним чином переводити конфлікти в план дискусії. При цьому мас-медіа забороняється втручатися в приватне життя і життєво важливі суспільні інтереси. Найважливіші особливості соціально-відповідальної моделі регулювання діяльності мас-медіа є те, що контролюється вона передовсім думкою суспільства, діями споживачів, професійною етикою, при цьому мас-медіа беруть на себе зобов'язання з соціальної відповідальності, проте якщо вони цього не роблять, то можливе й необхідне втручання держави в інформаційну діяльність своїх громадян. Насамперед вплив держави на регулювання мас-медіа проявляється в регламентуванні їх діяльності через відповідні закони, зокрема держава повинна захищати читача від влади монополій і пресових магнатів [2, с. 112–154].

В ХХ ст. у державах з фашистськими та комуністичними режимами виникла *тоталітарна модель* регулювання мас-медіа. Головною ознакою цієї моделі стала відсутність приватних видань, усі вони є лише органами партійних комітетів та державних органів чи установ. Інформаційний потік цілковито контролюється за допомогою цензури, репресивних державних органів, відповідних структур у партійних комітетах різного рівня, а також через партійність редакторів та рядових журналістів. Категорія свободи тут розглядається лише як право поширювати партійні погляди, тому за такої моделі мас-медіа забороняється критикувати партійне керівництво, висвітлювати приватний бік його життя, критикувати партійні програми та інших директивні документи. Найважливішими особливостями цієї моделі є те, що мас-медіа розглядаються як інструмент колективної пропаганди, агітації та ідеологічної обробки населення, мобілізації його на виконання завдань партійної програми [2, с. 156–214].

Інший американський вчений Деніс Мак-Квейл у своїй книзі «Теорія масової комунікації», запропонував на додаток до існуючих опис ще двох моделей функціонування мас-медіа та їх взаємодії з державою: мас-медіа періоду розвитку та мас-медіа демократичної участі.

Так, в запропонованій моделі *мас-медіа періоду розвитку* автор виходить з того, що існують істотні відмінності між суспільствами країн з розвинутими демократіями і тими, що тільки стали на шлях самостійного розвитку, відповідно неможливо механічно трансплювати закони функціонування мас-медіа, що склалися в одних політичних традиціях, на цілком інші. Зокрема, діяльність журналістики в країнах, що стали на шляху демократичних перетворень має низку негативних особливостей: незадовільну розгалуженість комунікаційної інфраструктури; недостатній рівень професійної майстерності, а також виробничих і

культурних ресурсів; брак аудиторії, спроможної сприймати інформаційний продукт національною мовою. Однак, на думку, Д. Мак-Квейла незважаючи на низку складностей, преса в молодих країнах, мусить допомагати своїй державі в її становленні – працювати над усвідомленням спільнотою країни її національної ідентичності, осмисленням своїх інтересів у міжнародній політиці, спрямовуватися на утвердження державної незалежності, а також на заперечення переважного впливу сусідів і світових інформаційних лідерів, скеровуватися на вироблення своєї національної інформаційної традиції. Журналістика в молодій державі виконує ту ж функцію, що й уряд (націотворчу й державобудівну), і тому, за визначенням, не повинна йому протистояти. Тому певні свободи медіа й журналістів відступають перед обов'язком сприяти досягненню цієї мети [3].

Наступною, за класифікацією Д. Мак-Квейл є *модель мас-медіа демократичної участі*, яка передбачає розширення кола зацікавлених у створенні й поширенні якісної правдивої інформації структур, осіб, інститутів, вважаючи, що усунення монополій з домінування на інформаційному ринку сприятиме багатовекторності у створенні інформаційної картини світу. Модель демократичної участі передбачає, що місце центральних інформаційних організацій повинні зайняти громадські органи теле- і радіомовлення, газети з акціонерним складом власників. Заперечуються інституційні централізовані інформаційні корпорації, які мають тенденцію до монополізації новинарського ринку. У провінціях передбачається існування множини регіональних видань, які обслуговують інтереси місцевих спільнот та репрезентують інтереси громадян, об'єднаних за інтересами, субкультурами, етнічною приналежністю. Завдяки такій організації медіа-простору утворюється горизонтальна (а не вертикальна, як раніше) модель медіа-ринку, створюються умови, за яких стає неможливою інформаційна монополія, а отже, і підстави для маніпуляції громадською думкою. Окрім зазначеного, ця модель передбачає розширення складу учасників, які створюють інформаційний продукт, широке використання інтерактивності, взаємозамінність ролей створювача, відправника і отримувача інформації. Провідними гаслами теорії демократичної участі постають: розмаїття, локальність, деінституціалізація медіа, горизонтальність комунікативних зв'язків, взаємодія і взаємозамінність суб'єктів та об'єктів інформаційних відносин, обслуговування невеликих за розміром спільнот. Журналістика сприймається як обов'язковий елемент і інструмент громадянського суспільства [3, с. 131].

Окрім зазначеного, Д. Мак-Квейл визначив три періоди медійної політики держав, які пов'язані з історією розвитку мас-медійних засобів. Період зародження медійної політики (кінець ХІХ ст. – 1920-і роки), коли важливим був захист інтересів уряду (держави); період громадської служби, пов'язаний зі створенням законодавчих засад просторового мовлення. «Комунікації вже вважають не просто технологіями. З'явилися нові ідеї «комунікаційного добробуту», вони передбачають набагато більше, ніж вимоги контрольованого розподілу обмежених частот. Ця політика була позитивною, адже сприяла низці культурних і соціальних цілей, а також негативною, оскільки забороняла деякі види шкоди «суспільству». Уперше пресу ввели в рамки державної

політики». Досягнувши свого апогею у 1970-і рр., цей етап охоплював найрізноманітніші громадські служби телебачення, підпорядкувавши їх демократизму. Національні інтереси тут цілком підпорядковано соціальній меті. Третій період припадає на виникнення та розповсюдження телекомунікації, впровадження цифрових технологій, коли благополуччя соціуму заступили нові цінності економічного характеру, комерціалізації і типів її конкуренції [3, с. 205]. Інші дослідники – В. Моско та В. Рідаут також наголошували на зміні регулювання в Європі, що характеризується відходом від громадських та переходом до ринкових стандартів [4].

Також управління медіа-простором може бути розглянуто з огляду на те, хто здійснює право власності, управління, фінансування та регулювання діяльності мас-медіа. З огляду на зазначене, американські дослідники Монро Прайс та Пітер Круг виділяють три основні регулюючі форми. «Перша форма – це державна монополія на власність і управління ЗМІ. Державні органи прямо контролюють цілу систему ЗМІ. Без дозволу і згоди держави не можна сказати жодного слова для загалу. Друга форма – громадська монополія. У цьому випадку ЗМІ (найчастіше електронні засоби мовлення) є у громадській власності, а не у приватній; однак керівники мають значну автономію і прямо не підпорядковуються ні виконавчій, ні законодавчій владі. Третя – приватні ЗМІ, що переважно тою чи іншою мірою супроводжуються державним регулюванням; рівень регулювання різний у різних державах і на різних стадіях розвитку» [5, с. 389].

У цьому контексті американський дослідник Дж. Герберт Альштул зауважує, що «наповнення медій завжди відображає інтереси тих, хто їх фінансує» [6, с. 111]. В свою чергу Д. Мак-Квейл стверджує: «Вважають, що громадська власність нейтралізує або збалансовує ці види тиску, хоч і не спрямовує редакційної діяльності у конкретне русло (хоча б і нейтральне). Згідно зі звичаєвою мудрістю ліберальної теорії, найкраще або й єдине розв'язання таких проблем – це примноження приватної власності. Ідеальною була б ситуація, з якої багато малих або середніх медій конкурують між собою за увагу публіки, надають численні ідеї, інформацію та види культури. Владу, яка супроводжує власність, не вважають поганою, вона може стати такою, якщо зосереджується в одних руках і якщо її застосовують для вибіркового надавання доступу. Ця позиція недооцінює тертя між ринковими критеріями розміру прибутку і соціокультурними критеріями якості та впливу. Вони можуть бути просто непримиренними» [3, с. 200]. Провідний британський дослідник медіа регулювання Томас Гіббонс, звертає увагу на те, що журналісти певною мірою не можуть уникнути тиску з боку правлячих еліт навіть у демократичних суспільствах, а різні джерела не гарантують різноманітну інформацію [7]. Проте, в цілому теоретики погоджуються з тим, що рівень незалежності та плюралізму ЗМІ насамперед залежить від рівня демократії в країні [8, с. 252]. А сучасні тенденції до регулювання медіа-простору ґрунтуються значною мірою на припущенні, що найкращі умови для демократичної політичної комунікації може забезпечити ринок.

Водночас Ральф Негрін зауважує, що «При вивченні медіаінститутів важливо уникати однієї помилки – уявлення про те, що начебто одні й ті ж самі системи інформації (скажімо, телебачення, преса, радіо) будуть

однаково вести себе в різному середовищі, за різних умов... Історично інститути мовлення в різних країнах Європи з'явилися приблизно в один час, але національні моделі мас-медіа досі суттєво різняться одна від одної. Причина – різні політичні й культурні традиції на європейському континенті, різні способи організації національних інформаційних систем» [9, с. 290]. Таким чином держави визначають свою політику щодо регулювання національних медіа-просторів, у відповідності до власних історичних, соціальних, політичних, правових, економічних та інших передумов.

Так, розглядаючи європейські підходи щодо регулювання розвитку медіа-простору, зокрема мовлення, Р. Негрін виділяє три основні моделі: інтеграційну, двовладдя та монополії приватного сектору. В основі *інтеграційної моделі*, на його думку, лежить уявлення про те, що мовлення є своєрідною монополією, яка має відповідати інтересам суспільства. Тому воно має управлятися чимось на кшталт комітетів (рад), які віддзеркалюють погляди різноманітних політичних, соціальних та культурних груп суспільства, чим і має обумовлюватися той чи інший «внутрішній плюралізм» в організації мас-медіа. Прикладом такої моделі, на його думку, може слугувати організація інформаційної сфери в післявоєнній Німеччині, де було прагнення не допустити того щоб мовлення потрапило під вплив держави або окремих впливових прошарків суспільства. При цьому роль держави зводилася до «регулювання в ім'я плюралізму» шляхом законодавчого забезпечення балансу та різноманіття мас-медіа. Щодо фінансування мас-медіа, то воно здійснювалося за «змішаною формулою» – через комерційні джерела (зокрема рекламу) та безпосередньо від суспільства (спеціальний податок – license fee) [9, с. 292]. На думку Р. Негріна, найбільш характерним прикладом *моделі двовладдя* слугує Великобританія, в якій функціонують суспільний та приватний сектор мовлення, які конкурують за аудиторію, але не за джерела прибутку. Адже суспільний мовник BBC існує виключно за суспільні кошти (той самий license fee), а комерційні компанії – за приватні кошти, зокрема доходи від реклами. При цьому передбачається, що як суспільні так і приватні мовники є суспільно-відповідальними. Така система передбачає, що різні за формою власники, які конкурують між собою, забезпечують певний «зовнішній плюралізм» [9, с. 294]. Модель *монополії приватного сектору*, автор пов'язує з процесами дерегулювання, що були характерними для Європейських держав у 80-х рр. XX ст. В чистому вигляді ця модель з самого початку існувала у Великому герцогстві Люксембург. «Ще в міжвоєнний період Люксембург пішов на створення дуже ліберальної правової системи мовлення, аби його приватно-комерційний мовник (CLT/RTL) міг зняти вершки з рекламодавців сусідніх країн» [Цит. за 9, с. 295]. Водночас, на думку теоретиків, чіткої лінії розмежування подібні підходи наразі не мають. Так, на думку Д. Мак-Квейла, «багатьом країнам властива саме «змішана» система: тут є як державні, так і недержавні структури, в основу покладено ідею національної політики, керівництво покладено на єдиний регуляційний орган, підвладний більшому чи меншому та все ж політико-правовому впливу влади» [3, с. 196–197]. Проте, слід зауважити, що це пов'язано передовсім з тим, що низка загальноєвропейських принципів функціонування медіа-простору є необхідними

для підтримки демократичної суспільної сфери, то ж вимагають певних форм державного регулювання навіть у найліберальніших демократичних країнах. Зокрема, до фундаментальних принципів функціонування демократичного медіа-простору належать: забезпечення свободи та незалежності мас-медіа, різноманітності та плюралізму думок; дотримання професійних стандартів та етичної відповідальності мас-медіа перед суспільством; а також забезпечення прозорості діяльності урядів перед суспільством.

Так, один з ключових принципів «свободи мас-медіа» передбачає три політичні функції: розповсюдження інформації, формування громадської думки і регулювання підзвітної політики через громадську критику. На думку західних учених Еріка Баренда та Леслі Хітченса, свобода мас-медіа є свободою доповідати та обговорювати питання громадського інтересу [10, с. 1]. Б. Тріонфі вважає що, «свобода медіа» – це «фундаментально важливий елемент переходу до демократичного суспільства, яке засноване на повазі до закону» [11, с. 94]. На думку Д. Манкекара, свобода медіа – це не ексклюзивний інструмент влади для маніпулювання і просування непопулярних політичних рішень, і не приватна власність власників газет [12, с. 185]. Іренеуз Камінські зазначає, що «в той час, коли свобода висловлювань входить до переліку таких прав, які повинні особливо гарантуватися в демократичному суспільстві, свобода медіа потребує особливої протекції. Без неї мас-медіа не можуть відігравати роль громадського наглядча, показуючи факти та коментуючи події для того, щоб виявити зловживання влади» [13, с. 66]. Мішель Кунчік розділяє свободу медіа на «зовнішню», що є свободою від втручання з боку влади, та «внутрішню», яка пов'язана з свободами медіа від власників [14, с. 82].

Водночас, із свободою мас-медіа важливим концептом є їх незалежність. Зокрема, Вайнфред Шульц відрізняє «незалежність мас-медіа» двох типів: «незалежність від» і «незалежність для». Перший тип означає, перш за все, незалежність від держави, але також від груп тиску, рекламодавців і від власників мас-медіа. Другий тип відноситься до незалежності для захисту інтересів громадськості та здійснення функції нагляду за діями влади [15, с. 49]. Інша точка зору представлена визначним британським дослідником Т. Гіббонсом, який говорить про те, що політична реальність є такою, що всі журналісти не можуть мати імунітет проти влади уряду [7, с. 38]. Натомість, на думку Я. ван Куїленбурга, за сучасних умов більш доречно говорити не про свободу мас-медіа, а про «свободу комунікацій» адже вона передбачає більш широкі права, незалежно від того, яка технологія комунікації для цього використовується. Через це на думку автора, головною метою політики щодо мас-медіа в демократичній державі має стати «свобода комунікації» [16, с. 79].

Взаємопов'язаним із концептом «свободи мас-медіа» в демократичних державах є поняття «заборони цензури», яка, як у формальній, так і неформальних проявах є неприйнятною для демократії та верховенства права. Відомий дослідник Джон Кеане, розробивши класифікацію цензури, виділив два види цензури: «цензура до», що означає всі формальні та неформальні процедури, які забороняють публікацію (усну, візуальну чи друковану) органами влади; «цензура після», яка може включати правові акції проти матеріалу, який вже

є доступним у суспільстві. Цей дослідник вважає, що остання форма цензури полягає в забороні, знищенні, конфіскації книг, візуального матеріалу, або технічних засобів вироблення цієї продукції. Цензура після публікації може також здійснюватися у вигляді закриття газет, друкарень, радіо та телевізійних станцій [17, с. 96]. При цьому дослідниця Барбара Тріонфі наголошує, що самоцензура не повинна розумітися як саморегулювання, яке передбачає створення етичного кодексу, який приймає до уваги різні характеристики та потреби кожної країни, а також коли журналісти погоджуються користуватися кодексом у своїй діяльності для того, щоб досягти вищих журналістських стандартів [18, с. 95].

Водночас, слід зауважити, що хоча забезпечення свободи та незалежності мас-медіа є важливими принципами розвитку демократичних медіа-просторів, проте це не означає наявності у них необмежених прав, а передбачає у них існування особливих обов'язків та відповідальності, а також певних обмежень. Зокрема, такими обмеженнями є права кожної людини на повагу його особистого і сімейного життя, таємницю кореспонденції, повагу честі та гідності. З огляду на зазначене, держави в процесі регулювання розвитку медіа-просторів мають забезпечувати баланс та динамічну рівновагу між свободою слова, друку, правом на інформацію, з одного боку, і захистом приватного життя людини, її інформаційної складової, якою є зокрема і персональні дані, з іншого боку. У західній доктрині для позначення концепту, що охоплює захист недоторканності приватного життя, використовується термін «*прайвесі*» (*privacy*). Найбільш вдалим його перекладом українською мовою є слово «приватність», що характеризує належність до «приватної сфери» життя людини.

Проводячи дослідження витоків права на приватність, науковці відзначають, що у західних країнах його захист має давні традиції [19, с. 7–8]. Проте, як окреме наукове поняття воно оформилося наприкінці XIX ст. Так, перше визначення права на приватність дається у науковій статті, що була опублікована у 1890 р. у «Гарвардському Огляді Законів» американськими юристами Самуелем Ворреном та Люїсом Брандесом, які розкривають проблеми, що виникали під час поширеного втручання «жовтої» преси в людське життя та визначали право на приватність, як право бути залишеним на самоті. З огляду на зазначене С. Воррен та Л. Брандес констатували, що тогочасні методи провадження медіа-бізнесу вимагають відповідних заходів для правового захисту індивідів. Зокрема, вони запропонували, щоб сама по собі істинність опублікованої про когось інформації (яка звільняє від відповідальності за законодавством про наклеп), як і відсутність у порушника приватної сфери «злого умислу» (необхідного для низки складів правопорушень по наклепу) в справах про вторгнення в приватну сферу, не звільняли б від відповідальності. Тобто, на їх погляд порушення права на приватну сферу – більш тяжке правопорушення, ніж наклеп чи образа, а тому вимагає ефективніших засобів захисту. Застосування цих засобів автори статті пов'язували з наявністю двох обов'язкових умов: реальної наявності моральної шкоди від публікації відомостей, що входять у поняття «приватна сфера», у вигляді заподіяння суб'єкту публікації «душевного болю», а також наявності у самої публікації суто комерційного чи рекламного характеру [20].

Однак, в наші дні інформаційна складова концепту приватності наповнена більш широким сенсом. Адже якщо півстоліття потому для здобуття інформації про людину необхідно було витратити значні зусилля, то сучасний рівень розвитку технологій, їх глобалізація та конвергенція, дозволяють здійснити обробку даних про тисячі людей за лічені секунди і без надмірних витрат. Саме ці обставини викликали необхідність адекватного захисту людини від неправомірного використання персоналізованої інформації та наукового переосмислення концепту приватності. Зокрема, Алан Вестін формулює право на приватність, в умовах «електронного століття», як можливість індивіда визначати для себе, коли, у який спосіб і якою мірою інформація про нього передається іншим особам, як вільне й термінове уникнення загалу у фізичному чи психологічному розумінні [21, с. 7]. Зазначена дефініція стала загально визнаною у наукових колах. Погоджуючись із нею, Артур Міллер зазначає, що основною умовою для ефективної реалізації права на приватність є особиста можливість контролювати циркуляцію інформації, що стосується особи, яка є суттєвою для підтримання соціальних стосунків і особистих свобод [22, с. 25].

Також важливою складовою медіа-регулювання в демократичному суспільстві є забезпечення близьких, але не тотожних понять – *плюралізму та різноманіття ЗМІ*. Більш того у країнах Європи, протекція медіа-плюралізму та різноманіття інформації на ринку ЗМІ загалом сприймається як законна мета політики щодо медіа [23, с. 5]. Коли мова йде про плюралізм в мас-медіа, мається перед усім на увазі доступ громадськості до різних точок зору. Як зазначають М. Прайс та П. Круг, держава, з метою захисту плюралізму, може вимагати від того чи іншого оператора кабельного телебачення транслювати програми станцій громадського мовлення чи конкретних груп, зокрема програм меншості. На думку деяких фахівців, саме ці види структурного регулювання більше відповідають демократичним цілям і меншою мірою мають риси втручання, аніж регулювання змісту, що змінює суть повідомлення [5]. Т. Гіббонс розмежовує поняття «внутрішнього плюралізму», що є розмаїттям програмного контексту в межах єдиного джерела, та «зовнішнього плюралізму», який полягає в диверсифікації медіа-джерел на ринку ЗМІ [7, с. 31]. З іншого боку, на думку Т. Гіббонса, різні джерела не можуть гарантувати вироблення різноманіття контексту інформації [7, с. 157]. Е. Монкс також упевнений у тому, що мас-медіа повинні мати зобов'язання відповідно до закону показувати протилежні погляди в демократичному суспільстві [24, с. 54]. В свою чергу М. Прайс та Б. Розумілович звертають увагу на те, що «більш плюралістичні, автономні та немонополізовані мас-медіа зазвичай існують у тих країнах, де суспільства стали більш зрілими у своїх демократичних тенденціях» [8, с. 260].

Ще одним важливим принципом державного регулювання розвитку медіа-простору в демократичних країнах постає *забезпечення прозорості діяльності уряду* та інших державних органів. У цьому контексті слід зауважити, що роль журналістів у політиках прозорості не часто стає предметом обговорення у країнах із сталою демократією, проте за результатами саміту «Партнерське відкрите урядування», який відбувся 31 жовтня 2013 р. у Лондоні, було опубліковано збірник підготовлений

Інститутом Ройтерз, під назвою «Прозорість у політиці та медіа: підзвітність та відкритість урядів». У цій праці науковці та журналіст доходять висновку, що політика прозорості державних органів у США та Великобританії не є достатньою, адже не дає змогу журналістам надавати громадянам інформацію, яка б сприяла повній підзвітності владних органів та забезпечувала виборців інструментами контролю над владними установами. Натомість урядові програми з відкритого доступу до даних значно частіше покликані надавати інформацію, яка допомагає компаніям будувати бізнес чи споживачам приймати більш виправдані рішення. Також у цій збірці журналісти та представники академічного середовища сформулювали кілька рекомендацій, які можуть допомогти журналістам боротися з браком інформації, яка стосується підзвітності уряду. Зокрема, урядові дані мають бути доступні у стандартизованій формі, а також їх має бути можливо опрацювати на комп'ютері. Опублікованими мають бути справжні артефакти адміністративної інформації, такі як календарі, контракти, записи щодо працевлаштування, а не лише загальні брошури для публічного вжитку. По-друге, у збірці пропонується журналістам оприлюднювати матеріали щодо позитивних аспектів та недоліків законів про відкритість урядування за прикладом США, де в рамках ініціативи «Sunshine Week» газети протягом тижня публікують статті, які стали можливими завдяки отриманню даних, відповідно до Закону про свободу інформації, а також матеріали, роботі над якими перешкоджають перепони уряду. Також пропонується розвивати нові журналістські навички для роботи з даними – зокрема, коли дані вже оприлюднені, медіа потребують використання нових алгоритмів для пошуку певних патернів у діяльності урядів. Врешті-решт автори збірки звертають увагу на те, що якщо журналісти хочуть, щоб уряди були підзвітними у питаннях прозорості, вони мають поводитись так само – бути прозорими у власній діяльності. Зокрема, вони пропонують викладати у вільний доступ ключові документи за темами матеріалів наприклад, через «Document Cloud» [25].

Висновки. Аналіз наукових розвідок дозволяє констатувати, що держави з виникненням перших мас-медіа, здійснюють управління медіа-простором, який приймає форму і забарвлення тієї соціально-політичної структури, у рамках якої функціонує. Зокрема, з огляду на систему та ступінь державного контролю, обсяги та міру централізованості, рівень політизації, ознаки різноманітності, джерела фінансування, за допомогою якої здійснюється таке управління, можна виділити кілька моделей: *авторитарну, тоталітарну, лібертаріанську, соціально-відповідальну, періоду розвитку та демократичної участі*. З огляду на те, хто здійснює право власності, управління, фінансування та регулювання діяльності мас-медіа можна виділяють три основні регулюючі форми: *державну, громадську та комерційну*.

В історичній ретроспективі більшість європейських держав в медійній політиці пройшли кілька етапів: *період зародження* (кінець XIX ст. – 1920-і роки), коли важливим був захист інтересів уряду (держави); *період громадської служби* (до 1980-х рр.), коли національні інтереси цілком підпорядковані соціальній меті; та *період комерціалізації*, коли благополуччя соціуму заступили нові цінності економічного характеру та конкуренція.

Хоча історично мас-медіа в країнах Європи з'явилися приблизно в один час, але їх національні моделі досі різняться одна від одної, з огляду на те, що держави визначають свою політику щодо регулювання національних медіа-просторів, у відповідності до власних історичних, соціальних, політичних, правових, економічних та інших передумов. Тому, на сучасному етапі демократичний підхід до регулювання медіа-простором має кілька моделей: *інтеграційну модель, модель двовладдя та модель монополії приватного сектору*. Водночас, чіткої лінії розмежування подібні підходи наразі не мають, адже на сучасному етапі більшості європейським країнам властива саме «змішана» система. Хоча європейські уряди регулюють розвиток національних медіа-просторів кожен по-своєму – в залежності від того з якої економічної, політичної чи правої філософії вони виходять, однак наразі в демократичних державах намагаються втілити *модель демократичної участі мас-медіа*, яка передбачає розширення кола зацікавлених у створенні й поширенні якісної правдивої інформації структур, осіб, інститутів, зокрема громадських органів теле- і радіомовлення, газет з акціонерним складом власників, що обслуговують інтереси місцевих спільнот та репрезентують інтереси громадян, об'єднаних за інтересами, субкультурами, етнічною приналежністю. Завдяки такій організації медіа-простору утворюється горизонтальна (а не вертикальна, як раніше) модель медіа-ринку, за якої стає неможливою інформаційна монополія, а отже, і підстави для маніпуляції громадською думкою.

При цьому європейським демократичним державам притаманні спільні засади та принципи щодо регулювання медіа-простору, які в політичному аспекті ґрунтуються на засадах неолібералізму: свободи та незалежності мас-медіа, балансі вільного доступу до інформації, плюралізму та різноманіття мас-медіа, заборони цензури, прозорості власності на мас-медіа. Вплив держави на регулювання медіа-простором при цьому насамперед проявляється в регламентуванні діяльності мас-медіа через відповідні закони, а також регулюючої ролі відповідних органів влади, як модератора та гаранта дотримання усіма суб'єктами медіа-простору вищенаведених «правил гри».

Список використаних джерел

1. Луман Н. Реальность массмедиа / Никлас Луман; [пер. с нем. А. Ю. Антоновского]. – М.: Практис, 2005. – 256 с.
2. Сиберт Ф. С., Шрамм У., Питерсон Т. Четыре теории прессы [Електронний ресурс] / Фред С. Сиберт, Уилбруг Шрамм, Теодор Питерсон. – М.: Вагриус, 1998. – 224 с. – Режим доступу: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnack516.pdf
3. Мак-Квейл Д. Теория массовой коммуникации / Денис Мак-Квейл; [пер. з англ. О. Возної, Г. Сташків]. – Львів: Літопис, 2010. – 538 с.
4. Mosco V. Media Policy in North America / Mosco V. and Rideout V. // International Media Research: a Critical Survey [ed. by Corner J., Schlesinger P. and Roger S.]. – London: Routledge, 1998. – P.54–184.
5. Прайс М., Круг П. Структура ЗМІ і сприятливе середовище [Електронний ресурс] / Монро Прайс, Пітер Круг [пер. з англ. Ян Чайковський] // Незалежний культурологічний часопис «Гі». – 2004. – № 32. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n32texts/monro1.htm>
6. Altschull J. H. Agents of Power: The Role of News Media in Human Affairs / J. Herbert Altschull. – New York: Longman, 1984. – 355 p.
7. Gibbons T. Concentrations of Ownership and Control in a Converging Media Industry / Thomas Gibbons // Convergence in European Digital TV Regulation / ed. by C. T. Marsden and S. G. Verhulst. – London: Blackstone Press Limited, 1999. – P.155–175.
8. Price M. E. Media Reform: Democratizing the Media, Democratizing the State / ed. By Monroe E. Price, Beata Rozumilowicz, Stefaan G. Verhulst. – London–NY: Routledge, 2002. – 304 p.

9. Негрін Р. Медиа / под ред. А. Бриггза, П. Кобли; [пер. с англ. Ю. В. Никуличева]. – М.: Юнити-дана, 2–е изд. – 550 с.

10. Barendt E. Media Law: Cases and Materials / Eric Barendt, Lesley Hitchens. – Longman, 2000. – 600 p.

11. Trionfi B. Freedom of the Media in Central and Eastern Europe // Media and Politics / B. Trionfi [ed. by P. Bajomi-Lazar and I. Hegedus]. – Budapest: New Mandate Publishing House, 2001. – P.93–101.

12. Mankekar D. R. Whose Freedom? Whose Order? A Plea for a New International Order by Third World / D. R. Mankekar. – Delhi: Clarion, 1981. – 234 p.

13. Kaminski I. C. Applying Western Media Law Standards in East Central Europe. Reinventing Media: Media Policy Reform in East-Central Europe / Ireneusz C. Kaminski [ed. by Sukosd M. and Bajomi-Lazar P.]. – Budapest: CEU Press, 2003. – P.63–85.

14. Kunczik M. Media and Democracy: are Western Concepts of Press Freedom Applicable in New Democracies? // Media and Politics / Michael Kunczik [ed. by Bajomi-Lazar P. and Hegedus I.]. – Budapest: New Mandate Publishing House, 2001. – P.59–93.

15. Schultz W. Preconditions of Journalistic Quality in an Open Society // Media and Politics / Winfried Schultz [ed. by Bajomi-Lazar P. and Hegedus I.]. – Budapest: New Mandate Publishing House, 2001. – P.47–59.

16. Cuilenburg van J. New Perspectives on Media Diversity. Toward a Critical-Rational Approach to Media Performance // Changing Media and Communications: Concepts, Technologies and Ethics in Global and National Perspectives / van J. Cuilenburg [ed. by Y. Zassursky and E. Vartanova]. – Moscow: Publisher ICAR, 1998. – P.71–86.

17. Keane J. The Media and Democracy / John Keane. – Cambridge, UK: Polity Press, 1991. – 202 p.

18. Trionfi B. Freedom of the Media in Central and Eastern Europe // Media and Politics / Barbara Trionfi [ed. by Bajomi-Lazar P. and Hegedus I.]. – Budapest: New Mandate Publishing House, 2001. – P.93–101.

19. Privacy and Human Rights: An International Survey of Privacy Laws and Developments [Електронний ресурс] / Global Internet Liberty Campaign, 1998. – Режим доступу: <http://gilc.org/privacy/survey/intro.html#defining>

20. Brandeis L. D., Warren S. D. The Right to Privacy [Електронний ресурс] / Louis D. Brandeis, Samuel D. Warren // Harvard Law Review. – Vol. IV. – December 15, 1890. – No.5. – Режим доступу: <http://faculty.uml.edu/sgallagher/Brandeisprivacy.htm>

21. Westin A. F. Privacy and Freedom / Alan F. Westin. – New York: Atheneum, 1967. – 487 p.

22. Miller A. R. The Assault on Privacy: Computers, Data Banks, and Dossiers / Arthur R. Miller. – University of Michigan Press, 1971. – 333 p.

23. Klimkiewicz B. Media Pluralism: European Regulatory Policies and the Case of Central Europe / Beata Klimkiewicz // EUI Working Papers. – No.19. – Italy: European University Institute Badia Fiesolana, RSCAS, 2005. – 21 p.

24. Monks E. Broadcasters Should be Required to Air a Variety of Opposing Views // Mass Media: Opposing Viewpoints / Edverd Monks [ed. by D. William]. – NY: Greenhaven Press, 2005. – P.54–63.

25. Bowles N. Transparency in Politics and the Media: Accountability and Open Government / ed. by Nigel Bowles, James T. Hamilton, David A. L. Levy // I. B. Tauris & Co. Ltd in association with the Reuters Institute for the Study of Journalism, University of Oxford, 2014. – 245 p.

References

1. Luman N. Realnost massmedia / Niklas Luman; [per. s nem. A. Yu. Antonovskogo]. – М.: Praxis, 2005. – 256 s.
2. Sibert F. S., Shramm U., Piterson T. Chetyre teorii pressyi [Elektronnyy resurs] / Fred S. Sibert, Uilbrug Shramm, Teodor Piterson. – М.: Vagrius, 1998. – 224 s. – Rezhim dostupu: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnack516.pdf
3. Mak-Kveyl D. Teoriya masovoyi komunikatsiyi / Denis Mak-Kveyl; [per. z angl. O. Voznoyi, G. Stashkiv]. – Lviv: Litopis, 2010. – 538 s.
4. Mosco V. Media Policy in North America / Mosco V. and Rideout V. // International Media Research: a Critical Survey [ed. by Corner J., Schlesinger P. and Roger S.]. – London: Routledge, 1998. – P.54–184.
5. Prays M., Krug P. Struktura ZMI i spriyatlyve seredovische [Elektronnyy resurs] / Monro Prays, Piter Krug [per. z angl. Yan Chaykovskiy] // Nezalezhnyy kulturologichnyy chasopis «Gi». – 2004. – №32. – Rezhim dostupu: <http://www.ji.lviv.ua/n32texts/monro1.htm>

6. Altschull J. H. Agents of Power: The Role of News Media in Human Affairs / J. Herbert Altschull. – New York: Longman, 1984. – 355 p.

7. Gibbons T. Concentrations of Ownership and Control in a Converging Media Industry / Thomas Gibbons // Convergence in European Digital TV Regulation / ed. by C. T. Marsden and S. G. Verhulst. – London: Blackstone Press Limited, 1999. – P.155–175.

8. Price M. E. Media Reform: Democratizing the Media, Democratizing the State / ed. By Monroe E. Price, Beata Rozumilowicz, Stefaan G. Verhulst. – London–NY: Routledge, 2002. – 304 p.

9. Negrin R. Media / pod red. A. Briggza, P. Kobli; [per. s angl. Yu. V. Nikulicheva]. – M.: Yuniti–dana, 2–e izd. – 550 s.

10. Barendt E. Media Law: Cases and Materials / Eric Barendt, Lesley Hitchens. – Longman, 2000. – 600 p.

11. Trionfi B. Freedom of the Media in Central and Eastern Europe // Media and Politics / B. Trionfi [ed. by P. Bajomi–Lazar and I. Hegedus]. – Budapest: New Mandate Publishing House, 2001. – P.93–101.

12. Mankekar D. R. Whose Freedom? Whose Order? A Plea for a New International Order by Third World / D. R. Mankekar. – Delhi: Clarion, 1981. – 234 p.

13. Kaminski I. C. Applying Western Media Law Standards in East Central Europe. Reinventing Media: Media Policy Reform in East–Central Europe / Ireneusz C. Kaminski [ed. by Sukosd M. and Bajomi–Lazar P.]. – Budapest: CEU Press, 2003. – P.63–85.

14. Kunczik M. Media and Democracy: are Western Concepts of Press Freedom Applicable in New Democracies? // Media and Politics / Michael Kunczik [ed. by Bajomi–Lazar P. and Hegedus I.]. – Budapest: New Mandate Publishing House, 2001. – P.59–93.

15. Schultz W. Preconditions of Journalistic Quality in an Open Society // Media and Politics / Winfried Schultz [ed. by Bajomi–Lazar P. and Hegedus I.]. – Budapest: New Mandate Publishing House, 2001. – P.47–59.

16. Cuilenburg van J. New Perspectives on Media Diversity. Toward a Critical–Rational Approach to Media Performance // Changing Media and Communications: Concepts, Technologies and Ethics in Global and National Perspectives / van J. Cuilenburg [ed. by Y. Zassursky and E. Vartanova]. – Moscow: Publisher ICAR, 1998. – P.71–86.

17. Keane J. The Media and Democracy / John Keane. – Cambridge, UK: Polity Press, 1991. – 202 p.

18. Trionfi B. Freedom of the Media in Central and Eastern Europe // Media and Politics / Barbara Trionfi [ed. by Bajomi–Lazar P. and Hegedus I.]. – Budapest: New Mandate Publishing House, 2001. – P. 93–101.

19. Privacy and Human Rights: An International Survey of Privacy Laws and Developments [Elektronnyy resurs] / Global Internet Liberty Campaign, 1998. – Rezhim dostupu: <http://gilc.org/privacy/survey/intro.html#defining>

20. Brandeis L. D., Warren S. D. The Right to Privacy [Elektronnyy resurs] / Louis D. Brandeis, Samuel D. Warren // Harvard Law Review. – Vol. IV. – December 15, 1890. – No.5. – Rezhim dostupu: <http://faculty.uml.edu/sgallagher/Brandeisprivacy.htm>

21. Westin A. F. Privacy and Freedom / Alan F. Westin. – New York: Atheneum, 1967. – 487 p.

22. Miller A. R. The Assault on Privacy: Computers, Data Banks, and Dossiers / Arthur R. Miller. – University of Michigan Press, 1971. – 333 p.

23. Klimkiewicz B. Media Pluralism: European Regulatory Policies and the Case of Central Europe / Beata Klimkiewicz // EU Working Papers. – No.19. – Italy: European University Institute Badia Fiesolana, RSCAS, 2005. – 21 p.

24. Monks E. Broadcasters Should be Required to Air a Variety of Opposing Views // Mass Media: Opposing Viewpoints / Edverd Monks [ed. by D. William]. – NY: Greenhaven Press, 2005. – P.54–63.

25. Bowles N. Transparency in Politics and the Media: Accountability and Open Government / ed. by Nigel Bowles, James T. Hamilton, David A. L. Levy // I. B. Tauris & Co. Ltd in association with the Reuters Institute for the Study of Journalism, University of Oxford, 2014. – 245 p.

Konakh V. K., PhD in Political Science, Doctoral of the National Institute for Strategic Studies (Ukraine, Kyiv), konakh_v@ukr.net

Essence, main approaches and principles the state regulation of the media space: scientific understanding of the problem

The existing approaches to the state regulation of the media–space conducted are analyzed, found that among them are the following: authoritarian, totalitarian, libertarian, socially responsible, the period of development and democratic participation. Their three main regulatory forms: state, public and commercial can

be identified, in accordance with those exercise the right of ownership, management, financing and regulation of the mass–media. European democracies are inherent common foundations and principles for the regulation of the media–space: freedom and independence of the media, the balance of the free access to information and the protection of privacy, pluralism and diversity of mass–media, prohibition of censorship, transparency the ownership of the media etc.

Keywords: state regulation of the media–space, principles regulating media–space, media democratic participation, freedom and independence of the mass–media, the free access to information, pluralism and diversity of mass–media.

Конах В. К., кандидат политических наук, докторант, Национальный институт стратегических исследований (Украина, Киев), konakh_v@ukr.net

Сущность, основные подходы и принципы государственного регулирования развития медианпространства: научное осмысление проблемы

Проведен анализ существующих подходов к государственному регулированию медианпространством, установлено, что их можно разделить на: авторитарный, тоталитарный, либертарианский, социально–ответственный, а также периода развития и демократического участия. Исходя из того, кто осуществляет право собственности, управления, финансирования деятельности масс–медиа можно выделить три основные регулирующие формы: государственную, общественную и коммерческую. Определено, что европейским демократическим государствам присущи общие принципы регулированию медианпространства: свободы и независимости масс–медиа, баланса свободного доступа к информации и защиты приватности, плюрализма и многообразия масс–медиа, запрета цензуры, прозрачности собственности на масс–медиа и тому подобное.

Ключевые слова: государственное регулирование медиа–пространства, основы и принципы регулирования медианпространства, масс–медиа демократического участия, свобода и независимость масс–медиа.

***

УДК 323.1

Луцишин Г. І., доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології та міжнародних відносин, Національний університет «Львівська політехніка» (Україна, Львів), L_halyna@ukr.net

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕДСТАВНИЦТВО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ВИБОРНИХ ОРГАНАХ ВЛАДИ

Розглянуто особливості представництва національних меншин у виборних органах влади. Зазначється, що маючи представників в органах влади, національні меншини отримують можливість краще зреалізувати свої мовні та культурні потреби, зберігати свою національну ідентичність, сприяти освітньому, соціальному, культурному розвитку. Наголошується, що складність механізмів представництва національних меншин у законодавчих органах влади зумовлена такими причинами як різноманіття соціальної, релігійної і етнічної культури, нерівна можливість культурного розвитку багатьох народів і малочисельність етносів, які не готові забезпечити своє представництво у владних структурах, неузгодженість демократичних процедур формування органів влади.

Ключові слова: національні меншини, політична нація, вибори, виборча система, етнополітика.

Практика сучасних європейських держав свідчить, що ефективна участь національних меншин у суспільно–політичному житті є однією з важливих складових мирного демократичного суспільства. Одним з важливих елементів етнополітичної структури держави є національні меншини, демографічна, політична і організаційна сила яких є різною, адже одні з них утворюють маленькі локальні громади, а інші відіграють суттєву роль у суспільстві. У багатьох європейських країнах (Бельгії, Данії, Іспанії Італії, Словенії, Швеції) національні меншини проживають компактно і зберігають свої культурні, мовні та інші традиції протягом століть. Неврахування інтересів цих груп населення у процесі формування внутрішньої та зовнішньої політики за певних умов може призвести як до внутрішньодержавних, так і міждержавних конфліктів.